

РЕЦЕНЗІЯ

завідувача кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства
Національного університету біоресурсів і природокористування України,
доктора юридичних наук, професора **ЛАДИЧЕНКА Віктора Валерійовича**
на дисертацію **БОРИСОВОЇ Олени Василівни** на тему:

**«Адміністративно-правове регулювання
екологічної політики територіальної громади»,**
подану на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 081 «Право» галузі знань 08 «Право»

Актуальність обраної теми. Місцеве самоврядування в Україні є невід’ємною частиною українського суспільно-політичного устрою. Сьогодні багато науковців і практиків українського місцевого самоврядування розглядають реалізацію місцевим самоврядуванням своїх повноважень. Попри дію правового режиму воєнного стану, будь-яка війна є тимчасовою, і українцям необхідно буде не тільки відбудовувати країну після її завершення, але і продовжити розбудовувати та удосконалювати діяльність місцевого самоврядування України. Тому екологічна політика територіальної громади має багато як складних, так і суперечливих питань.

Ефективне функціонування об’єднаних територіальних громад значним чином залежить від правового забезпечення, гарантування захисту прав і законних інтересів органів місцевого самоврядування. Одним з найголовніших завдань екологічної політики громади є всебічне забезпечення екологічних прав і свобод людини і громадянина, а отже і всієї громади в цілому.

Держава наділила територіальні громади значними фінансовими ресурсами та приділила увагу для досягнення їхньої реальної спроможності у вирішенні місцевих справ. Проте саме змістовне наповнення екологічної політики громади залишилося поза цією увагою.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Дисертація Олени Борисової характеризується системним підходом до предмету дослідження. Робота складається із анотації, вступу, трьох розділів, які об’єднують дев’ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Структура повністю відповідає цілям і завданням дослідження, дозволяє послідовно розглянути всі проблеми, визначені авторкою. Обґрунтованість положень, сформульованих у дисертації, підтверджується критичним аналізом наявних літературних джерел, вітчизняного та міжнародного законодавства, статистичних матеріалів та матеріалів судової практики.

Доведеність наведених дисертанткою висновків базується на грамотному використанні сукупності методів і прийомів наукового пізнання. Методологія дослідження спирається на поширені у суспільних науках загальнонаукові і спеціально-наукові методи

пізнання, в числі яких комплексний аналіз, що використовувався при побудові структури та змісту дослідження, завдяки чому стало можливим розділити дослідження на логічно взаємопов'язані структурні елементи; діалектичний філософсько-загальнонауковий метод, завдяки якому було отримано висновки, що передбачають можливість удосконалення екологічної політики територіальної громади; герменевтичний метод використовувався для аналізу текстів науковців різних періодів розвитку науки з метою уявлення про еволюцію правової думки у взаємозв'язку з об'єктивним станом законодавства на момент висловлення наукових переконань і поглядів; порівняльно-правовий метод використано для аналізу правовідносин в зарубіжних країнах; формально-юридичний метод використано для аналізу норм права, що регулюють екологічну політику територіальної громади у їх взаємозв'язку і співвідношенні.

Мета дисертаційного дослідження полягає у формуванні цілісного наукового уявлення про правові механізми формування та здійснення екологічної політики територіальної громади.

Об'єкт дослідження – суспільні відносини, що виникають у зв'язку з формуванням та реалізацією екологічної політики територіальних громад в Україні.

Предмет дослідження – адміністративно-правове регулювання екологічної політики територіальної громади.

Структура дисертації дозволила авторці повною мірою охопити предмет дисертаційного дослідження. Справляє позитивне враження джерельна база роботи, що свідчить про системне і повне опрацювання проблеми і високий рівень наукової підготовки авторки, її наукову зрілість.

У **вступі** здійснюється обґрунтування вибору теми дослідження, зазначено зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами; визначено мету, завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження; розкрито наукову новизну та практичне значення отриманих результатів, надано відомості щодо їх упровадження та апробації, а також щодо кількості публікацій, з яких три статті у наукових виданнях, включених до Переліку наукових фахових видань України, у яких відображено основні положення дисертаційного дослідження.

У **першому розділі** дисертації розглянуто територіальну громаду як суб'єкт екологічних правовідносин; досліджено основи правосуб'єктності територіальної громади у здійсненні екологічної політики; проаналізовано розмежування компетенції територіальної громади і держави у сфері здійснення екологічної політики, охарактеризовано екологічну політику територіальної громади як об'єкта правового регулювання.

У **другому розділі** дисертації досліджено організаційно-правовий інститут екологічних повноважень органів місцевого самоврядування територіальної громади; сформульовано принципи здійснення екологічної політики територіальною громадою;

окреслено процедури розроблення, прийняття та реалізації програмних документів щодо екологічної політики територіальної громади, визначено механізми контролю і юридичної відповідальності у сфері реалізації екологічної політики територіальної громади.

У **третьому розділі** дисертації встановлено правові засади здійснення екологічної політики територіальними громадами країн Європи та сформульовано пропозиції щодо удосконалення правового регулювання екологічної політики територіальної громади.

Завершується дисертація розгорнутими висновками, у яких здійснено комплексний аналіз наукових праць та чинного законодавства, що визначають адміністративно-правове регулювання екологічної політики територіальної громади, виявлено основні недоліки законодавчого регулювання та сформульовано власні пропозиції і рекомендації, спрямовані на оптимізацію досліджуваної сфери суспільних відносин. Висновки дисертації є цілісними, логічними та обґрунтованими, відповідають меті та завданням дослідження й містять важливі теоретичні та практичні положення щодо вдосконалення адміністративно-правового регулювання екологічної політики територіальної громади.

Значення одержаних результатів для науки й практики та рекомендації щодо їх можливого використання полягає в тому, що вони мають як науково-теоретичний, так і практичний інтерес та можуть бути використані у: науково-дослідній діяльності – для подальших наукових досліджень у сфері адміністративного, муніципального права та публічного управління і адміністрування; законотворчій діяльності – при підготовці відповідних законопроектів у сфері діяльності ОМС; практичній діяльності органів місцевого самоврядування – при розробленні й удосконаленні нормативно-правових актів; навчальному процесі – під час підготовки підручників, навчальних посібників, курсів лекцій з адміністративного, конституційного, муніципального права.

Отже, дисертація може виступати теоретичною основою для проведення науково-прикладних досліджень у сфері адміністративно-правового регулювання екологічної політики територіальної громади, а висновки та рекомендації, що сформовані авторкою, можуть бути враховані під час удосконалення чинного національного законодавства.

Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій у наукових публікаціях, зарахованих за темою дисертації. Основні положення та результати дисертаційного дослідження викладено у 4 наукових працях, з яких 3 статті у наукових виданнях, включених до категорії «Б» Переліку наукових фахових видань України, теза наукової доповіді.

Зазначені публікації повною мірою висвітлюють основні наукові положення дисертаційного дослідження.

Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності. Дисертація є самостійно написаною кваліфікаційною науковою працею із науково-обґрунтованими

висновками та рекомендаціями, які подано авторкою для публічного захисту. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідні джерела. У роботі відсутнє привласнення чужих ідей, результатів або слів без оформлення належного цитування.

Таким чином, у дисертаційному дослідженні Олени Борисової на тему: «Адміністративно-правове регулювання екологічної політики територіальної громади» відсутні порушення академічної доброчесності.

Питання для дискусійного обговорення та недоліки дисертації щодо її змісту та оформлення:

1. Розглядаючи співвідношення державної екологічної політики та регіональної екологічної політики та екологічної політики територіальної громади в підрозділі 1.1, авторка робить висновок, що екологічна політика територіальної громади є самостійним феноменом, відмінним від екологічної політики держави в тій же мірі, що діяльність органів місцевого самоврядування не повторює державну виконавчу владу а є самостійним явищем. Однак, на нашу думку, поза увагою залишилося розуміння екологічної безпеки, як основної мети реалізації екологічної політики. Тож, хотілося би почути, в чому полягає сутність та зміст екологічної безпеки територіальної громади в контексті формування та реалізації екологічної політики громади.

2. Розглядаючи рівні реалізації екологічної політики авторка у підрозділі 1.2 визначає загальнодержавний, регіональний та місцевий. Однак, поза увагою залишилося питання уточнення й деталізації розподілу функцій між спеціально уповноваженими органами влади різних рівнів у сфері природокористування й охорони навколишнього природного середовища. На нашу думку, є потреба уточнити це питання під час захисту.

3. Розглядаючи питання екологічної політики територіальної громади як об'єкта правового регулювання, авторка обходить питання механізму формування місцевої екологічної політики. На практиці в територіальних громадах функціонують земельний відділ, відділ контролю за благоустроєм, тощо, які можуть бути відповідальними за екологічну політику, однак, потребує уточнення адміністративно-правовий механізм формування та реалізації екологічної політики територіальної громади.

4. Розглядаючи принципи екологічної політики, авторка вказує, що значне місце у принципах повинно бути відведене формуванню саме просвітницької діяльності і те, як формується «екологічне мислення» і «екологічна культура». Проте, в роботі недостатньо уваги приділено питанням формування екологічної культури в громаді та її взаємозв'язку із правовою культурою та правовим мисленням. Цікаво почути позицію авторки з цього питання під час захисту.

Водночас викладені зауваження переважно мають дискусійний характер і суттєво не впливають на позитивну оцінку дисертації. Вони викликані інтересом до цього дослідження, новизною та актуальністю окреслених у дисертації питань і свідчать про творчий характер роботи та спроби вирішення теоретично складних і практично важливих проблем адміністративно-правового регулювання екологічної політики територіальної громади, що мають суттєве значення для юридичної науки.

Загальний висновок. Загальний аналіз роботи Олени Борисової свідчить про самостійність і цілісність проведеного дослідження, його актуальність і науковий рівень, теоретичне й практичне значення. Наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані в роботі, достатньо повно викладені в опублікованих здобувачкою наукових публікаціях. У дисертаційному дослідженні відсутні порушення академічної доброчесності.

Дисертація на тему: «Адміністративно-правове регулювання екологічної політики територіальної громади» відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12 січня 2017 року «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» і Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року, а її авторка Борисова Олена Василівна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право» галузі знань 08 «Право».

Рецензент завідувач кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства Національного університету біоресурсів і природокористування України, доктор юридичних наук, професор Віктор ЛАДИЧЕНКО